

ОСОБЛИВОСТІ КОМП'ЮТЕРНОГО СЛЕНГУ: ВЖИВАННЯ, ФОРМУВАННЯ, ПЕРЕКЛАД

Матвійчук М. І.

Національний технічний університет України "КПІ"

Стаття розглядає особливості вживання, формування та перекладу англійських та українських сленгізмів, їх еквіваленти в англійській та українській мовах, відповідність їхньої структури, різні відтінки їх значень. У статті дане визначення поняття сленгізму та окреслені його ознаки. Досліджено основні практичні аспекти комп'ютерного сленгу: тематичну організацію, функції, зміни та відповідність.

Ключові слова: переклад, сленг, запозичення, фонетична мімікрія, функції, формування, особливості.

Статья рассматривает особенности употребления, формирования и перевода украинских и английских сленгизмов, их эквиваленты в украинском и английском языках, соответствие их структуры, разные оттенки значений. В статье приводится определение понятия сленгизма и его признаки. Исследуются основные практические аспекты компьютерного сленга: тематическая организация, функции, изменения и соответствия.

Ключевые слова: перевод, сленг, заимствование, фонетическая мимикрия, функции, формирование, особенности.

Article examines the peculiarities of usage and translation of English and Ukrainian slang, its equivalents in both languages, correspondence of their structure and different emotional connotations. Identifies and describes the notion of slang and its features. It is also researches the main practical aspects of computer slang: subject organization, variations and equivalents.

Key words: translation, slang, borrowing, phonetical mimicry, functions, form, peculiarities.

Метою статті стало визначення основних способів формування та функціонування комп'ютерного сленгу шляхом аналізу текстів повідомлень форумів, блогів, літератури для комп'ютерної спеціальності та статей, присвячених світу комп'ютерних технологій; визначення способів творення сленгізмів та їх класифікації, а також дослідження особливостей перекладу сленгізмів українською мовою.

Комп'ютер – невід'ємна частина життя сучасної людини, через це вміння орієнтуватися в комп'ютерному лексиконі надзвичайно актуальне. Адже нині словник комп'ютерного сленгу налічує порівняно велику кількість слів, які мають різні синтаксичні функції, граматичні категорії та свої особливості. Мова як засіб спілкування має завжди яскраво виражений соціальний характер, тому суспільні функції активно впливають на її структуру і багато в чому визначають її розвиток. У цьому плані комунікативний статус і сутність мови комп'ютерників становить теоретичний і практичний інтерес.

Явище комп'ютерного сленгу досліджували багато мовознавців та перекладознавців: Н. Мечковська, П. Лихолітов, Д. Крістал, Є. Галичкіна та багато інших. Тобто за останні роки вже досягнуто чималих успіхів у цій галузі та здійснено багато важливих досліджень. Зокрема, сформульовано основні способи передачі значення сленгізмів, їх функціонування та формування.

Бурхливий розвиток комп'ютерних технологій та виникнення як наслідок нових сленгізмів зумовлює **актуальність** цієї статті. Адже формування та функціонування сленгу дозволяє полегшити вивчення англійської мови. Також це дозволяє розширити перекладацьку діяльність, оскільки сленгізми є невід'ємною частиною мовлення як носіїв англійської мови, так і української.

Сленг – специфічна підмова спілкування людей певних професій та вікових груп. Протягом тривалого часу українські лінгвісти не звертали належної уваги на вивчення цього шару лексики. Тільки останнім часом соціальні діалекти української мови потрапили в коло дослідження істориків мови, лексикологів та лексикографів.

Наприкінці ХХ ст. та на початку ХХІ ст. учені почали цікавитися проблемами функціонування комп'ютерного сленгу в українській мові. Комп'ютерний сленг – це набір стилістично маркованих слів, не властивих літературній мові, які спочатку використовувалися членами ізольованих груп комп'ютерних спеціалістів, але з часом почали вживатися людьми, які користуються комп'ютерами як в професійній, так і в побутовій сфері і в яких виникає необхідність у “полегшеному” варіанті спілкування.

Розрізняють загальноприйнятту “комп'ютерну” мову, тобто мову комп'ютерної наукової літератури, і власне сленг, використовуваний програмістами, фахівцями інформаційних технологій та іншими комп'ютерниками у спілкуванні один з одним.

Класифікації комп'ютерного сленгу за способом формування.

Шляхи та способи формування комп'ютерного сленгу дуже різноманітні, але всі вони зводяться до того, щоб пристосувати англійське слово до української дійсності і зробити його придатним для постійного використання [3, с. 64]. Існує кілька видів класифікацій за способом формування сленгу:

- 1) скорочення (комп'ютер – *комп*, вінчестер – *гвинт*, клавіатура – *клава*);
- 2) універбація – утворення номінації, яка складається з одного слова з багатослівної (материнська плата – *мати* (*мамка, материнка, мама, матка*), струменевий принтер – *струйник*, strategic game – *стратегія*);
- 3) фонетична мімікрія. Цей метод є найцікавішим з погляду лексикології. Він ґрунтується на схожості семантично несхожих загальноживаних слів і англійських комп'ютерних термінів (егор – *Єгор*, jamper – *джемпер*, button – *батон*);
- 4) запозичення зі сленгу інших професійних груп (*алкаш* – програміст мовою Algol, *різак* – пристрій для записування дисків);
- 5) метафоризація (*болванка* – компакт-диск, дані з якого зчитує та на який записує комп'ютер, *реаніматор* – фахівець або програма з “оживлення” обчислювальної машини або операційної системи).

Шляхи перекладу англійського комп'ютерного сленгу українською мовою. Для перекладу неологізмів та термінів, від яких походять комп'ютерні сленгізми перекладацька практика розробила такі способи: транскодування, калькування, описовий переклад, фонетична мімікрія.

Транскодування – це переклад лексичної одиниці шляхом відтворення її форми буквеним позначенням мови перекладу [4, с. 71]. Наприклад: virus – *вірус*, virmaker – *вірмейкер* (створювач комп'ютерних вірусів), game – *гама, гейма* (комп'ютерна гра), viewer – *в'юер* (програма перегляду зображень), gamer – *гамер* (гравець у комп'ютерні ігри).

Транскодування використовується тоді, коли важливо дотримуватися лексичної стислості, що означає і підкреслює специфічність названого предмета чи поняття [5, с. 59].

Калькування – це спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом заміни її складових частин – морфем або слів (у випадку стійких словосполучень) – їх лексичними відповідниками в мові перекладу (АФАК – *наскільки я знаю*, BRB – *скоро повернуся*). Суть калькування полягає у створенні нового слова або стійкого сполучення в мові перекладу, яке копіює зміст вихідної лексичної одиниці [5, с. 74].

Сленг утворюється на ґрунті нових концепцій, соціальних явищ, міжнародних стосунків [7, с. 14]. Але слово, перейшовши у сленг, здобуває зовсім нове значення, жодним чином не пов'язане із загальноживаним. Тут маємо справу з фонетичною мімікрією (VLB (VesaLocalBas) – *вобла*, jamper – *джемпер*, shareware – *шаровари*).

У цьому випадку майже всі сленгові слова набувають зневажливого відтінку. Сленгове слово інколи доповнюється частиною слова, що залишилася, методом кальки з англійського оригіналу (ARJarchieev – *аржеваній*, Gateover – *гамOVER*).

У багатьох випадках сленгізми є абсолютно незрозумілими, і тому жоден із вищезазначених методів не підходить, тоді перекладач зобов'язаний дати більш докладне пояснення значення слова або виразу шляхом описового перекладу, найчастіше такий метод використовують, укладаючи словники, але він не відображає повною мірою весь колорит лексики комп'ютерного сленгу (*Debug – шукати помилки у програмі, LOL – голосно сміятися, Offtopic – вислів не з теми обговорення на форумі*).

Функції комп'ютерного сленгу. Проаналізувавши значну кількість комп'ютерних сленгізмів, можна виділити їх найбільш важливі функції: 1) комунікативна (функція засобу спілкування), 2) когнітивна, 3) консервуюча (функція збору і зберігання інформації), 4) естетична, 5) емоційно-експресивна, 6) фатична (контактовстановлююча), 7) метамовна і 8) магічна [8, с. 101].

Головна відмінність комп'ютерної підмови від звичайного жаргону або сленгу – це наявність у нього письмової форми. Це вносить деяку стабільність у його функціонування та дозволяє з достатньою впевненістю фіксувати факти і явища, які пов'язані з ним. Можна спостерігати спроби кодифікації комп'ютерної підмови з боку її носіїв у вигляді численних словників. Тобто відбувається (нехай у недостатньо кваліфікованому варіанті) нормування розглянутої підмови. Наявність письмової форми і кодифікації зумовлюють здійснення комп'ютерним сленгом різноманітних мовних функцій, які можна порівняти з функціями літературної мови.

Іншою важливою особливістю комп'ютерного сленгу, що відрізняє його від інших жаргонів, сленгів та інших соціальних діалектів, є тенденція до поліфункціональності його лексичних одиниць [1, с. 28]. Так, кожна одиниця, що з'являється, повинна служити “сленговій” функції, яку розуміють як неформальне спілкування носіїв цього сленгу, але, з іншого боку, вона обслуговує також їхні професійні потреби, тобто виступає як професіоналізм. Крім того, у багатьох випадках у майбутньому вона претендує на те, щоб стати елементом лексичної системи літературної мови. Нині деякі з подібних одиниць сприймаються як неологізми, а не сленгізми, оскільки літературна мова не має синонімів для позначення відповідних реалій, володіючи лише їх дескриптивними характеристиками [8, с. 92].

Особливості тематичної організації лексики комп'ютерного сленгу. Переглянувши та дослідивши велику кількість сленгової комп'ютерної лексики, можна помітити, що весь комп'ютерний сленг умовно можна поділити на тематичні групи. Це дослідження тематичних груп має порівняльний характер: для порівняння були взяті англійська та українська сленгова комп'ютерна лексика. З двох порівнюваних лексичних систем англійська займає домінуюче положення у сфері комп'ютерних технологій, тоді як українська зазнає значного впливу комп'ютерних англіцизмів. Неоднаковий статус порівнюваних сленгових систем дозволяє прогнозувати відмінності в їхній тематичній структурі [2, с. 141].

Проведена класифікація за тематичною ознакою дійсно виявила відмінності в організації сленгової лексики різних мов. Проте як в англійському, так і в українському комп'ютерному жаргоні можна виділити такі основні тематичні групи:

1. Людина, що має стосунок до світу комп'ютерів.
 - 1.1. Людина, що віддає перевагу чому-небудь у світі комп'ютерів.
2. Робота з комп'ютером.
 - 2.1. Невдачі в роботі з комп'ютером.
3. Складові частини комп'ютера.
4. Назва програмних продуктів, команд, файлів.
 - 4.1. Комп'ютерні ігри.
5. Інтернет.

Англійський комп'ютерний сленг відрізняється більш розвинутою тематичною організацією порівняно з українським, у ньому виявлено більшу кількість тематичних груп. Загальні для сленгу обох мов тематичні сфери відрізняються в англійській мові більшою широтою

охоплення дійсності, наявністю лексичних одиниць і структурною досконалістю. Словниковий склад української мови несе в собі ознаки впливу англійської: в ньому присутні запозичення, семантичні та структурні кальки, напівкальки.

Загальні для двох мов тематичні групи охоплюють ті галузі професійної діяльності, які найбільш активно обговорюються і піддаються оцінці в середовищі комп'ютерних фахівців незалежно від національності та місця проживання. Це такі теми: спілкування людини з комп'ютером, учасники цього спілкування, апаратне і програмне забезпечення, Інтернет.

Аналіз комп'ютерного сленгу у функціональному аспекті виявив такі його основні функції: а) експресивна (створення образного, виразного найменування поняття, що вже має нейтральне позначення в термінології) – 39 % сленгізмів; б) емоційно-оцінна (передача стосунку носіїв жаргону до певного об'єкта) – 41 % комп'ютерної сленгової лексики; в) функція категоризації та систематизації (для фактів і понять, особливо актуальних у свідомості носіїв жаргону, в ньому виробляються деталізуючі номінації, коли певний об'єкт ділять на члени і в результаті утворюються нові родові та видові відношення) – 6 % одиниць комп'ютерного сленгу; г) номінативна (позначення нового поняття, заповнення термінологічних лакун) – 14 % сленгізмів.

Відзначені в комп'ютерному слензі оцінні одиниці дозволяють зробити висновок про те, який бік діяльності відіграє в цьому професійному колективі найважливішу роль і, відповідно, оцінюється позитивно чи негативно. Високу оцінку викликає компетентність людини у своїй галузі, надійність апаратного та програмного забезпечення. Для комп'ютерних програм велике значення також має стрункість алгоритму, функціональність. Відсутність перерахованих якостей викликає незадовільну оцінку.

Відмінності в тематичному розподілі англійського та українського сленгів є відображенням соціально-культурних відмінностей двох країн. Негативні сторони комп'ютеризації – злочини в кіберпросторі, надмірна захопленість комп'ютером – яскравіше виявляються в американському суспільстві (де і сформувався англійський комп'ютерний сленг) внаслідок прискореного розвитку комп'ютерних технологій. Сленгова лексика також вказує на відмінності у взаєминах розробників програм та їх керівників у США та Україні.

Елементи тематичних груп комп'ютерного сленгу вступають один з одним у системні відношення (гіпоніми, гіпероніми, синоніми). В англійському слензі системна організація більш досконала, ніж українська. Найбільш численною групою сленгізмів є група "Назва програмних продуктів, команд, файлів", до неї належить 36 % сленгізмів, на другому місці за чисельністю – "Робота з комп'ютером" – 20 % і на третьому – "Складові частини комп'ютера" – 17 %.

Як в українському, так і в англійському комп'ютерному слензі є слова, що позначають реалії непрофесійної сфери, але вживаються переважно носіями комп'ютерної підмови. Обидва соціолекти є джерелами поповнення лексики молодіжного жаргону і загального сленгу у своїх мовах. З іншого боку, присутність у складі розглянутої підмови одиниць інших жаргонів, які були утворені за нелітературними моделями власне-комп'ютерних сленгізмів, говорить про вплив на цю лексику декількох нелітературних мовних систем – просторіччя, жаргону та арго. Таким чином, комп'ютерний сленг служить яскравим прикладом взаємодії субстандартних мовних утворень та взаємопроникнення їх лексичних одиниць.

Перспективи вивчення комп'ютерного сленгу полягають в освітленні специфіки різних жанрів такого типу спілкування, у вивченні функціонування комп'ютерних сленгізмів у всіх інших сферах спілкування, у встановленні експресивних характеристик сленгу, що впливають із його віртуальності і використання мультимедійних засобів, в освітленні міжкультурних особливостей використання англійської мови як засобу міжнародного спілкування у віртуальному просторі.

Література

1. Dunn J.A. 'How to speak new Russian' // *Rusistika*. – 20, September. – 1999. – 101 с.

2. Haiman J. Dropping the Negative. A linguistic analysis of a form of unplain speaking in American / J. Haiman. – 1997: English (ел. видання).
3. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов / Л. Г. Верба. – Вінниця : “Новакнига”, 2003. – 208 с.
4. Виноградов В. С. Общие лексические вопросы / В. С. Виноградов. – Москва, 2004. – 224 с.
5. Зубков М. Н. Сучасне ділове мовлення / М. Н. Зубков. – К. : Клуб сімейного дозвілля, 2002. – 448 с.
6. Липатов А. Т. Русский сленг и его соотносительность с жаргоном и арготизмами // Семантика и уровни ее реализации. – Краснодар, 1994. – 258 с.
7. Лихолитов П. В. Компьютерный жаргон : (сборник газетных статей) // Русская речь. – 1997. – № 3. – 170 с.
8. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови: Підручник / О. Д. Пономарів. – К. : Либідь, 1992. – 248 с.